

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת אחרי - קדושים תשע"ח לפ"ק

יצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף ל'

דרשת פרקי אבות

זמן הדיבור, ולמה אמר שוב ויאמר ה' אל משה וגו'. עוד יש להבין הא מבואר במדרש (ב"ר מד-ה) כל מקום שנאמר אחר סמוך, אחרי מופלג (הובא ברש"י בראשית טו-א). וכאן נאמר הדיבור אל משה סמוך למיתתו, שהוצרך להזהיר אהרן שלא יכנס בכל עת, ולא ימות כדרך שמתו בניו, ולמה נאמר 'אחרי' מות. גם סיום הכתוב צריך ביאור, בקרבתם לפני ה' וימותו, הוי ליה למימר 'מתו', ומהו הוי"ו המוסיף של 'וימותו'.

*

הנה בשבוע זו הוא יומא דהילולא של התנא אלקי רבי שמעון, אשר כל בית ישראל נוהים אחריו, ורבי שמעון הוא לכל אפילו להפחותים. ולכאורה פליאה כי לשמחה מה זו עושה, הלא יום אַבל הוא שנאבד בו אוצר כלי חמדה מן העולם, ולמה חוגגין יומא דהילולא ביום פטירתו של צדיק. ובפשטות נראה כי אמרו חז"ל (חולין ז:): גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם שנאמר (מלכים ב יג-כא) ויהי הם קוברים איש, והנה ראו את הגדוד, וישליכו את האיש בקבר אלישע, וילך ויגע האיש בעצמות אלישע, ויחי ויקם על רגליו ע"כ. ופירשו בתוספות דנפקא להו ממה שבחי הצדיקים נוגעים בהם כמה רשעים ויושבים אצלם, ושם לא היה לו רשות להתעכב ע"כ. ואם כן צדיקים שמגינים על דורם, וכדוגמת רבי שמעון שבחיו ביטל כל הגזירות, עד כמה גדול יותר הוא במיתתו לעורר ישועות לכל, ושמחים אנו בהמליץ הגדול שיש לנו למעלה העומד לצדנו.

במשנה (אבות ג"ב) רבי ישמעאל אומר הוי קל לראש, ונוח לתשחורת, והוי מקבל כל אדם בשמחה ע"כ. וביארנו כבר במקום אחר, שזה רומז על מה שאמרו (חגיגה כב:): תניא אמר רבי יהושע בושני מדבריתם בית שמאי וכו'. נטפל לו תלמיד אחד מתלמידי בית שמאי, אמר לו אומר לך טעמו של בית שמאי וכו'. מיד הלך רבי יהושע ונשתטח על קברי בית שמאי אמר נעניתי לכם עצמות בית שמאי, ומה שתומות שלכם כך מפורשות על אחת כמה וכמה. אמרו כל ימיו הושחרו שיניו מפני תעניותיו ע"כ. הרי לנו כי רבי יהושע אף על פי שהיה גדול הדור ובחכמת התורה כמו בית שמאי, מכל מקום בשביל פליטת פה פעם אחת שלא בכבוד נגדם היה יושב בתענית כל ימיו, אם כן מה יענו אזובי קיר. וכן מצינו בגמרא (נזיר נב:): שרבי שמעון אמר על רבו רבי עקיבא שכל ימיו היה מטמא דבר זה, 'ואם משמת חזר בו איני יודע', ונתחרט על הפליטת פה שלא היה לפי כבודו, והושחרו שיניו מפני תעניותיו ע"כ. ולכן הזהיר התנא, הוי קל לראש, תהי זריז וקל לכבד ראשי ישראל, ועל ידי זה והוי נוח לתשחורת, לא יצטרכו שיניך להשחיר עבור לפייסם ע"כ.

*

ויש לומר עוד בזה, ונקדים תחלה מה שנאמר בפרשתנו, וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו, ויאמר ה' אל משה וגו' (טו-א). ולכאורה בפסוק הראשון לא נאמר שום דיבור למשה, אלא נזכר בו

אך יש בזה עוד, דאיתא בגמרא (ראש השנה יא.) בתשרי נולדו האבות בתשרי מתו האבות, שנאמר (דברים לא-ב) בן מאה ועשרים שנה אנכי היום וגו', שאין תלמוד לומר היום, ומה תלמוד לומר היום, אלא היום מלאו ימי ושנותי, ללמדך שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחדש לחדש שנאמר (שמות כג-כו) את מספר ימיך אמלא ע"כ. ואם כן יום פטירתו של הצדיק הוא גם יום לידתו. וכן כתב בבני יששכר (אייר ג-ב) דל"ג בעומר יומא דהילולא דרבי שמעון, בו ביום עלה לשמי מרום, ומסתמא ביום זה נולד גם כן, כי הקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום אל יום ע"כ. ואם כן יש ביום הזה מעלה יתירה מצד לידתו. ומעלת יום הלידה של יום זה, עדיפא הרבה ממה שהוא גם יום המיתה, כמו שאמרו (מגילה יג:) שכאשר נפל פור בחדש אדר שמח המן שמחה גדולה, אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה רבן, והוא לא ידע שבו באדר מת משה רבינו ובו באדר נולד משה רבינו ע"ש. הרי כי חדש אדר סימנא טבא הוי לישראל שבו נולד משה, אף שהוא גם יום מיתתו.

ולכך הוי יום פטירתו של הצדיק הוי יומא דהילולא, כי שמחים אז ביום לידתו, שהעולם זכה שירד אור גדול כזו לעולם, בהרבצת תורתו וקדושתו, להיות צדיק יסוד העולם. ואיתא בתוספות (עבודה זרה ה.) דהגם דאמרו (עירובין יג:) נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא, היינו בתחלת לידתו שאין ידוע מה יהא בסופו, אבל כשהוא צדיק אשריו ואשרי הדור שהוא בתוכו ע"כ. ולכן יש שמחה עצומה ביומא דהילולא של רבי שמעון, שביום זה ירד אור גדול לעולם, אשר נעשה אדם נאמר בעבורך, אשר גילה סודות התורה לעם ישראל.

והנה בדרשות חתם סופר (לו' אדר קמא: ובנדמ"ח קעא:) כתב, לפי דעתי לאו כללא הוא שימות ביום הלידה ממש, ומטעם שפירש רש"י כדאי הלידה שתכפר על המיתה, כי באמת מה מעלה לאדם ביום הולדו, ועדיין הבחירה לפניו ואפשר שיהיה רשע. אך יום הלידה היינו יום שנעשה בו צדיק ונתקרב אל ה', הוא מכונה יום לידתו באמת (על דרך שנאמר (תהלים ב-ז) אני היום ילדתיך). והא דמת משה ביום ז' אדר שהוא יום הלידה ממש, משה שאני, שנולד ותמימותו עמו, ונתמלא מיד הבית אורה (סוטה יב.). ובזה טעה המן,

שחשב שיום ז' אדר אף על פי שנולד משה בו במעי אמו, מכל מקום אין זה לידתו וכו' ע"ש.

ולכך אין הכרח שביום ל"ג בעומר נולד רבי שמעון בפועל, אבל זהו היום שנתעלה בו להיות צדיק ונתקרב אל ה'. ואדרבה זהו עיקר השמחה ביום זה, שזכה רבי שמעון ביום זה להתעלות בסולם העולה בית א-ל, עד שנתעלה מאז יום יום עד רום מעלתו. ויתכן שביום ל"ג בעומר נכנס להמערה, ואז נחשב יום לידתו, שהמית עצמו מאז באהלה של תורה למעלה מהשגתינו י"ג שנה רצופות, ויום נסת יום אשר ברחת התחיל אצלו לידה חדשה, וממנה מלאו ימיו ושנותיו מיום ליום.

ואומרים (בהפיוט) ושם נברא מעין לו, וחרוב למאכלו, מה טוב חלקו וחבלו, אדוננו בר יוחאי. והיינו כמאמר התנא (אבות ו-ב) שכל העוסק בתורה לשמה מגלים לו רזי תורה, ונעשה כמעין שאינו פוסק וכנהר שמתגבר והולך ע"כ. ושם נברא מעין 'לוי', שרבי שמעון עצמו נעשה מעין של תורה ונתגלה לו רזי תורה. וכל זה זכה עבור שהמית אצלו באהלה תורה, דכך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה. אשר כל זה עבר על בשרו של רבי שמעון. ושם נברא 'חרוב למאכלו', להחריב מגופו כל סוג של מאכל, רק לאכול מאכל אחד כל השנים הללו, ומה טוב חלקו וחבלו, שזכה להיות אדוננו בר יוחאי.

ונהירנא כי בהיותי ילד נסתלק מרן הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע (ביום כ"א אב תשי"ז), ולרגל השלשים ערכו הספד כאן בבית הכנסת, ובהיות שנהניתי תמיד להשתתף בכינוסים של תורה, השתתפתי גם כן בכינוס זה. והספידו אותו הגה"צ רבי יונתן שטייף זצ"ל אב"ד דקהלתנו, ואחר כך הגה"צ מצעהלים זצ"ל, ואחר כך הגה"צ מפאפא זצ"ל ועוד. ואין אני זוכר דבר ממה ששמעתי. אמנם שמעתי כמה פעמים מכ"ק אבא מארי זצ"ל, כי הגה"צ מצעהלים זצ"ל התחיל הספדו ואמר, נתאספנו היום לרגל פטירת הרה"ק מבעלזא זי"ע, הוא לא נסתלק כעת מן העולם, זה שנים רבות הוא מסולק מהעולם, אלא עוד היה מסתובב בתוכנו, אבל כעת גם זה אבדנו. – ולעניינינו רבי שמעון לא נסתלק מהעולם ביום ל"ג בעומר, אלא מיום שנכנס

ובביאור המספר של י"ג, מבואר ברבינו בחיי על הפסוק (דברים ו-ד) שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, וז"ל, ודע כי לא נברא גן עדן וכל מעלותיו כי אם לאותם המיחדים בכוונה, כי המודה ביחוד כופר בעבודה זרה, וכל המודה בעבודה זרה כופר ביחוד, וגיהנם ושבעה מדוריו לא נבראו אלא לעובדי עבודה זרה. ומפני זה תמצא בפרשת בראשית שלש עשרה פעמים גן, ובפרשה זו בכללה תמצא שלש עשרה פעמים אש, וזה למען הודיעך כי כל המכוין 'באחד' שחשבונו שלש עשרה כמספר שלש עשרה מדות, ניצול מאש של גיהנם וזוכה לגן עדן ולכל מעלותיו שהם שלש עשרה, וזהו שאמרו חז"ל רבי יהושע בן לוי אשכחיה לרבי שמעון דהוה יתיב אתליסר תכטקי פיזא, והכוונה על שלש עשרה מעלות של גן עדן ע"כ.

*

וי"ש לומר בזה עוד, כי עבור מה שהתיישר עצמו על התורה י"ג שנה ביושבו במערה, על כן היה שכרו עבור תורה כזו י"ג תכטקי דפיזא. ולבאר הדברים ביתר ביאור נראה, כי הנה חז"ל (שבת לא:) סיפרו, שאחר שישבו י"ב שנה במערה, אתא אליהו וקם אפתחא דמערתא אמר מאן לודעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזירתיה. נפקו חזו אינשי דקא כרבי זורעי, אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם, להחריב עולמי יצאתם, חיזרו למערתכם. הדור אזול איתיבו תריסר ירחי שתא, אמרי משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חדש, יצתה בת קול ואמרה צאו ממערתכם. נפקו, כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר, הוה מסי רבי שמעון, אמר לו בני די לעולם אני ואתה. בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי מדאני אסא ורהיט בין השמשות, אמרו ליה הני למה לך, אמר להו לכבוד שבת, ותיסגי לך בחד, חד כנגד זכור וחד כנגד שמור, אמר ליה לבריה חזי כמה חביבין מצות על ישראל, יתיב דעתייהו ע"כ. ויש להבין הלא מצבם של ישראל לא נשתנה מאשתקד, ואכתי הם עוסקין בחיי שעה, ובמה נשתנה דעתו של רבי שמעון, שאחר שישב עוד שנה בהמערה, לא שם עוד עיניו על מה שמניחין חיי עולם, וראה רק במעלתן עד כמה חביבות מצות על ישראל. ובכלל יש להבין למה הסיבו מן השמים שישב בהמערה י"ג שנה דייקא.

להמערה, הוא נעשה פרוש להקדיש גופו ונפשו רק לתורה ה', בלי שום קשר גופני לכל עניני העולם.

וע"ז דרך זה היה בנדב ואביהוא, שהעיד משה לאהרן עליהם, שהם גדולים ממני וממך, והקב"ה קרא עליהם (ויקרא יג) בקרובי אקדש. הם המיתו עצמם באהלה של תורה ימים רבים קודם שמתו כעת, עד שנתעלו להיות קדושי א-ל זמן רב מקדם, וסביביו נשערה מאד, ופגעה בהם מדת הדין. וזהו 'וידבר ה' אל משה', ומה דיבר אליו, 'אחרי מות שני בני אהרן', אחרי זה מופלג, זה כבר זמן רב המיתו עצמם בני אהרן והסתלקו מן העולם, אלא גופם היה מסתובב עוד למטה, 'ובקרבתם לפני ה' וימותו', וי"ו המוסיף, הוסיפו כעת למות עוד, שנסתלקו לגמרי מן העולם.

*

בשבוע העבר עלינו לטובה הזכרנו חלק מהעובדא שסיפרו חז"ל (כתובות עז:) איך רבי יהושע בן לוי זכה להכנס חי בגן עדן. ועתה נבאר חציו השנית מה דאיתא עוד שם. כי לאחר שקפץ לגן עדן, אמר למלאך המות בשבועתא דלא אתינא, אמר קודשא בריך הוא אי איתשיל אשבועתא [אם נשבע בשבועה מעולם ונשאל עליה להתירה] ניהדר, אי לא לא ניהדר. מכריז אליהו קמיה, פנו מקום לבר ליואי פנו מקום לבר ליואי. אזל אשכחיה לרבי שמעון בן יוחאי דהוה יתיב על תלת עשר תכטקי פיזא, אמר ליה את הוא בר ליואי, אמר ליה הן, נראתה קשת בימיך, אמר ליה הן, אם כן אי אתה בר ליואי [אין אתה ראוי לכרוז זה שאני שומע, שהקשת אינו אלא אות ברית שלא יחרב העולם, ואם יש צדיק גמור בדור אין צריך אות]. ומסיים הגמרא, ולא היא, דלא הואי מידי [לא נראה הקשת בימיו], אלא סבר לא אחזיק טיבותא לנפשאי ע"כ. ויש להבין מהו הענין שרבי שמעון יושב על שלש עשרה כסאות. ועוד יותר פליאה שאמר לו 'אי אתה בר ליואי', הלא בודאי בן לוי הוא, שזהו מציאות, והוי ליה למימר אין אתה ראוי לכל הכבוד הזה.

והנה מה שאמרו שישב על י"ג כסאות, בפשוטו נראה כי האדם כאשר הוא חי בגופו לא יוכל לישב רק על כסא אחד, אבל בעולם הנשמות יתכן שיושבים על כמה כסאות, ורבי שמעון בר יוחאי זכה לישב על י"ג כסאות.

ונראה בהקדם לבאר מאמרו של רבי שמעון, שאמר על עצמו, יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי ועד עכשיו וכו' (סוכה מה: ע"ב). ויש להבין הלא כמה רשעים יש בעולם, ואיך יפטרו מן הדין על ידו של רבי שמעון. וברש"י פירש, בזכותי אני סובל כל מעשיהם ועונותיהם ופטרן מן הדין ע"כ. ויש להבין הכוונה בזה, שלא אמר שהוא קיבל על עצמו לסבול 'יסוריהן', אלא סובל 'עונותיהם'.

ויש לומר כי מצינו במשה רבינו שביקש מה', הודיעני נא את דרכך (שמות לג:ג), ויאמר ה' אל משה, גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה, כי מצאת חן בעיני וגו', ויאמר ה' הנה מקום אתי ונצבת על הצור, והיה בעבור כבודי ושמתין בנקרת הצור, ושכותי כפי עליך עד עברי וגו', ויעבור ה' על פני ויקרא ה' ה' א-ל רחום וחנון וגו', ונקח לא ינקה וגו'. ובוזה הודיע לו ה' דרכיו שיש בהם שלש עשרה מדות של רחמים. והנה בודאי כל מדה שניתוסף יש בהם רחמים יותר מהמדה שלפניו, שגם מי שלא זוכה שירחם עליו ה' במדה ראשונה, יש עוד מדה שניה יתירה עליה, שבו גם הוא מרוחם. וא-ל היא מדה הקטנה ביותר שיש במדת הרחמים, ושוב ניתוסף מדה יתירה של רחום, עד המדה הי"ג שהיא ונקח לא ינקה, שהיא המדה היותר גדולה שיש ברחמי ה'.

והנה ברש"י פירש ונקח לא ינקה, לפי פשוטו משמע, שאינו מוותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט. ורבותינו דרשו, מנקה הוא לשבים, ולא ינקה לשאינן שבים (יומא פו). ע"כ. ובבבלי יששכר (תמוז ג-ו) כתב בשם הגה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע לבאר מה שנאמר בברייתא דרבי ישמעאל במדה הי"ג אמר התנא בסוף, וכאן שני כתובים המכחישים וכו', תיבת 'וכאן' אין לו ביאור. אך ידוע דהי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, המה מכוונים נגד הי"ג מדות של רחמים, והנה מדה הי"ג מן המדות של רחמים הוא ונקח לא ינקה, מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינן שבים. וידוע גם כן דהי"ג מדות שאמר מיכה (מיכה ז-יח) מי א-ל כמוך וכו' המה מכוונים גם כן להמדות שבתורה (וזה"ק ח"ג אדר"ר קלא:), אם כן מדת מימי קדם נגד ונקח לא ינקה, והנה במדת מימי קדם נרמז תשובה שהיא מימי קדם, מן הדברים שקדמו לעולם כידוע (פסחים נד.), ולפי זה זהו שרמזו

התנא בברייתא דרבי ישמעאל בסוף הי"ג מדות (שהמה מכוונים נגד הי"ג מדות של רחמים), וכאן (רצ"ל במדה הי"ג) שני כתובים המכחישים זה את זה (כי נאמר ונקח ונאמר לא ינקה), עד שבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם, הכתוב הג' היינו מדה הי"ג שאמר מיכה שהוא מימי קדם מורה על התשובה כנ"ל, הנה הכתוב ההוא הוא מכריע להורות מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינן שבים עכ"ד. ולפי זה גם במדה היותר גדולה שברחמים, אין העון מנוקה בכל, והגם שמדתו הוא נקה, מכל מקום ולא ינקה לגמרי. ויש להבין הלא למדותיו של הקב"ה אין קץ, וכיון שהוא א-ל מלא רחמים, הלא רחמיו הם בלי גבול, ואיך יתכן שבמדה היותר גדולה שיש ברחמיו ית"ש יש גבול שאינו מנקה לכל.

ולטובתן של ישראל נאמר, כי לא ניחא ליה למארייהו למימר הכי, אלא שבמדה זו האחרונה שהיא סופה של מדות בעל הרחמים שמתנהג עם בריותיו, יש בה רחמים כל כך גדולים, שגם החוטא היותר גדול שמכף רגל ועד ראש אין בו מתום, שלא נשאר בו מקום נקי שאינו מלוכלך בחטא, ואין עליו גם מלאך מליץ אחד שינקה אותו, מכל מקום חסדי ה' ורחמיו מרובים כל כך, 'ונקה לא ינקה', שגם אלו שאין מי שינקה אותם, שאינם ראויים כלל שיוכלו להמליץ עליהם, הקב"ה מתמלא עליהם רחמים במדה זו ומנקה אותם. והקב"ה שבוחן ובודק גנוי נסתרות, מוצא תמיד ביהודי נקודה דק מן הדק לטובה, אשר על ידו יש זכות לרחם עליו. ולא עוד, הרי גם במלכותא דארעא יש מדה שביום גנוסיא נותנים חנינה גם לפושעים שאין להם זכות כלל, וכן היא במלכותא דרקיע, כשמתעורר מדה זו של ונקח לא ינקה, מנקה ה' בזה לכל.

והנה מבואר בזה"ק (ח"ג קלא:), שאמר רבי שמעון 'אני חמי בעיני תליסר מכילין גליפין קמאי ונהירין כבוצינין ע"כ. והיינו שהיה רואה לנגד עיניו הי"ג מדות של רחמים, ומאירים כנגדו באבוקה. וביארנו במקום אחר (עין שמן ראש ל"ג בעומר ח"ב פד.) שלא מצינו אצל שאר אנשים שגילו כזאת, והוא דאיתא בספר לבנת הספיר מבנו של רבי יהודה החסיד (פ' בראשית ג.) כי המערה שישב בה רבי שמעון היתה מערת משה ואליהו ז"ל ע"ש. וכיון שבמערה זו גילה ה' למשה השלש עשרה מדות, לכן היו מאירים נגד עיני רבי שמעון הי"ג מדות של רחמים.

סובל כל מעשיהם ועונותיהם, ופטרן מן הדין, שגם כאשר העונות עומדים כהרים גבוהים, זהו מדה האחרונה לסבול אותם, ולא להעניש את החוטאים. [נועין עוד בזה בשמן ראש ל"ג בעומר ח"ב קב.].

ולכך כל שנותיו של רבי שמעון אות הקשת לא נהיה, כי היה מעורר עליהם מדת הרחמים היותר עצומה שיש במדה האחרונה של ונקה לא ינקה, שבמדה זו סובלין כל עונות בית ישראל. וכאשר שאל לרבי יהושע בן לוי אם נראתה הקשת בימיו, והשיב לו הן, והיינו שהיה זמנים שנתעורר חרון אף ה' על ישראל, ולא השתמש במדת הרחמים של ונקה לא ינקה, אם כן אין אתה בן לוי' (נטריקון ונקה לא ינקה), והיינו שאינך במדה זו שתוכל לעורר רחמי שמים מרובים על ישראל.

והנה מצינו בהקב"ה, א-ל מלך יושב על כסא רחמים, מתנהג בחסידות מוחל עונות עמו וכו'. ונראה כי בהיות שיש שלש עשרה מדות של רחמים, יש כנגדן שלש עשרה כסאות של רחמים. ולפי אותה המדה של רחמים שמתנהג בה כביכול נחשב שיושב כעת על אותה כסא. וכמו שמצינו שהקב"ה עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים, ומתמלא רחמים עליהם (ויק"ר כט-ג). כן הוא גם בכסאות של רחמים, כאשר מעוררין רחמי שמים, עומד מכסא רחמים של המדות הראשונות, לישוב על כסא רחמים היותר גדולות של המדות האחרונות, שכולם הם זו למעלה מזו. ולכן רבי שמעון בר יוחאי שזכה לקנות בנפשו הי"ג מדות הללו לפי ערכו, הוא הצדיק שיוכל להכריח כלפי מעלה שישוב ה' אל כסא הרחמים להשפיע טובו לישראל. וכמו שאומרים על עשיר שהוא 'יושב' על כך וכך כסף, והיינו שהוא השליט עליהם, כן רבי שמעון בר יוחאי למעלה יושב על שלש עשרה כסאות של זהב, דהיינו שהוא הצדיק הממונה על שלש עשרה כסאות של רחמים, ובידו לגזור והקב"ה מקיים, ובידו לבטל גזירת הבורא. ולכן רבי שמעון הוא לכל, ואפילו להפחותים, שבמדה האחרונה מתעורר רחמי שמים גם על הפחות ביותר שיש בהכלל ישראל.

*

והנה כבר דברנו בשבוע העל"ט, כי בהיות שהשלש עשרה מדות של רחמים מכוונים הם נגד השלש

ולפי דרכינו יש לומר, כי הנה הכתוב אומר (דברים יא-כב) לאהבה את ה' אלקיכם, ללכת בכל דרכיו, ולדבקה בו. וברש"י ללכת בכל דרכיו, הוא רחום ואתה תהא רחום, הוא גומל חסדים ואתה גומל חסדים ע"כ. וכן דרשו (שבת קלג:) זה א-לי ואנחהו (שמות טו-ב), הוי דומה לו, מדה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום ע"כ. וכאשר ישב רבי שמעון באותה המערה שנתגלה בה שלש עשרה מדות של רחמים, היתה עבודתו של רבי שמעון להתדבק עצמו במדות ה' שנתגלו במקום ההוא. ועל כן נסתבב שישוב שם י"ג שנה, כדי להתדבק בכל שנה במדה אחת של מדותיו של הקב"ה. ואחר שיצא משם קנה רבי שמעון בנפשו מדות הללו, להביט על כל דבר בעיני חמלה ורחמים. ועל עצמו אמר 'אני חמי בעיני', היינו שרבי שמעון בעיניו רואה תליסר מכילין גליפין קמאי ונהירין כבוצינין.

ולכך כאשר יצא רבי שמעון מן המערה אחר י"ב שנה, לא הגיע עדיין להשתלם בעצמו המדה הי"ג של ונקה לא ינקה, והיה רואה עדיין חטא ועון, איך מבטלין הזמן מעבודת ה', מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, וחוזר שוב להמערה על עוד שנה, שזכה להתדבק גם במדה של ונקה לא ינקה, שגם מי שלא נמצא בו מקום נקי כלל יהא בידו לנקות. וכאשר יצא מהמערה לא הביט עוד און ביעקב, וכאשר ראה בהם אף זכות קטן, שהולכין הביתה במדאני אסא, לא ראה עוד בהם שום דבר לגריעותא, אלא חזי כמה המצות חביבין עליהן, שאז כבר זכה לקנות בנפשו כל הי"ג מדות של רחמים של הקב"ה.

והנה בכל מדה שהאדם זוכה להשלים עצמו בה, דבריו עושין פירות גם למעלה להכריח מדה זו כרצונו, וצדיק גזור והקב"ה מקיים, והקב"ה גזור וצדיק מבטלו, (וכמו שמצינו גם בעובדא זו של רבי יהושע בן לוי, שנשבע שלא יצא מגן עדן, ולא היו יכולין להכריחו שישאל על השבועה, מפני שזה היה מדתו). ועל כן רבי שמעון שזכה בי"ג שנה לקנות בנפשו הי"ג מדות של רחמים, על כן בכחו להיות שליט למעלה שישתמשו בהי"ג מדות הללו כרצונו. וכיון שהמדה האחרונה היא ונקה לא ינקה, שמנקה לכל הפושעים והמורדים, על כן היה רבי שמעון אומר, יכול אני לפטור את כל העולם מן הדין, כי בכחו לעורר עליהם מדת ונקה לא ינקה, שמדה זו של ה' היא להיות סבלן על כל עונות בית ישראל, ובזכותי אני

כתובים המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם, ובזה מעוררין המדה היותר עצומה שיתכן במדת הרחמים, ונקדה לא ינקדה, על כן כחו של רבי שמעון בן יוחאי עצומה לעורר מדת הרחמים בעולם, ורבי שמעון אפילו להפחותים, שהוא מנקה גם אותן שלא ינקדה, שאין מי בשמים ובארץ שיוכלו לנקותם.

*

ובזה נחזור לענינינו, כי יש ללמוד מרבי שמעון איך הקדיש ימי ראשיתו לתורה, כדרכה של תורה במיעוט מאכל ומשתה ותענוג, ולקיים כפשוטו ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה שנים רבות. ולכן זכה אחר זה להתעלות כל כך, ונתקיים בו אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. וזהו שהזהיר התנא 'הוי קל לראש', כאשר אתה עומד בראשית שנותיך, הוי קל להפקיר עצמך לתורה ועבודה, 'זנוח לתשחורת', שיהא נוח לך להשחיר עצמך וגופך במיעוט מאכל ותענוג, כדי לזכות לכתרה של תורה. אמנם יתכן שאחר שיתעלה האדם במדריגה רמה, אז יביט על אחרים בעין צר, שעוסקין בחיי שעה ומניחין חיי עולם, וכמו שהיה ברבי שמעון ובנו אשר כל מקום שנתנו עיניהם נשרף עבור זה. ועל כן סיים התנא, שעם כל זה 'הוי מקבל את כל האדם בשמחה', וכמו שזכה רבי שמעון בסופו, לראות בכל ישראל הנקודה הטובה שיש בו, חזי כמה מצות חביבות עליהן.

עשרה מדות שהתורה נדרשת, על כן בכל מדה שדורשין בתורה מעוררין מדת הרחמים שהיא כנגד זה. כגון בדרש של קל וחומר מעורר מדה הראשונה של א-ל, ובדרש של גזירה שוה מעורר מדה השנייה של רחום. ואם כן כשדורש במדה האחרונה, וכאן שני כתובים המכחישים זה את זה, עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם, מעוררין הרחמים היותר גדולה שיש במדת ונקדה לא ינקדה.

וידוע כי בתורה הקדושה לפי פשוטו יש הרבה כתובים המכחישים זה את זה, שיש סתירות רבות במקראות ובדרשות חז"ל, אך כל זה היא רק לפי פשוטו של מקרא, שאי אפשר להסביר כל דבר בפשוטו, אבל לפי עומק התורה בנסתרות שבה, אין שום סתירה, ולכולם יש דרך לידועי ח"ן. ובספר תולדות קול אריה (מכתב קבו אות ז) כתוב, שהגה"ק בעל קול אריה זצ"ל סיפר, שבימי ילדותו היה רגיל לפלפל הרבה עם רבו הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז. ופעם אחת הרבה לפלפל עד שדחה דבריו הקדושים, ולא מצא מקום להצטדק ולהעמיד דבריו. והשיב לו רבו בזה הלשון, הניחה לי כי כן הדברים על פי סוד, ומני אז מנע עצמו מלפלפל על דברי רבו ע"ש.

ואם כן רבי שמעון שזכה לגלות סוד הנסתרות שבתורה, אשר בזה מתיישבים כל הדברים שסותרים זה את זה, אם כן היה עוסק במדה האחרונה שבתורה, וכאן שני

סעודה שלישית

כי על משה לא היה הציווי שאל יבא בכל עת אל הקודש. ואיתא במדרש (ברייתא דראב"ע) דבר אל אהרן אחיך, שאמרתי לך (שמית ד-יד) הלא אהרן אחיך הלוי וראך ושמח בלבו. וביאר בהדרש והעיון כי חושש היה משה פן יעורר קנאה בלבו של אהרן, שיאמר לו שאל יכנס בכל עת, בו בזמן שעליו עצמו לא חל האיסור הזה. אמר לו ה', הלא זהו אותו אהרן אחיך, אשר בשמעו כי אתה נועדת להיות גואלם של ישראל ממצרים, לא התעורר בלבו שום קנאה, הגם שהוא גדול ממך, אלא אדרבה וראך ושמח בלבו, ממילא אין לך לחשוש שמא יקנא בך, כי אם דבר אל אהרן אחיך ע"כ.

ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה' (יה-ה). וברש"י וחי בהם, לעולם הבא, שאם תאמר בעולם הזה, והלא סופו הוא מת. אני ה', נאמן לשלם שכר ע"כ. ולפי זה ראשית הכתוב הוא ציווי, ושמרתם את חוקותי וגוי, ושוב מסיים בשכר המצוה, וחי בהם אני ה'. ונראה לבאר כל הכתוב שהיא ציווי מאת ה' איך מוטל על האדם לקיים מצות ה'.

ונקדים תחלת הפרשה, דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקודש וגוי (טז-ב). ואיתא בתורת כהנים, אחיך אהרן בבל יבוא, ואין משה בבל יבוא. והיינו

וטעם הדבר, כי הסיבה שאין לבוא בכל עת אל הקודש, הוא משום כי בענן אראה על הכפורת, וברש"י כי תמיד אני נראה עם עמוד ענני, ולפי שגילוי שכינתי שם יזהר שלא ירגיל לבוא ע"כ. והיינו כי אין להדיט ליכנס לבית המלך מעצמו. ורק ביום הכיפורים עם קרבנותיו הותר לו לבוא, שאז התעלה להיות כמלאך אלקים, ואינו בגדר אדם שהוזהר וכל אדם לא יהיה באהל מועד (ויק"ר כא-יב). אמנם משה רבינו שהיה כבן בית אצל ה', וכמו שנאמר (שמות לג-יא) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו. והשכינה מצויה תמיד באהל של משה, וכמו שנאמר (שם לג-ח) והביטו אחרי משה עד בואו האהלה, וברש"י לשבח, אשרי ילוד אשה שכך מובטח שהשכינה תכנס אחריה לפתח אהל ע"כ. ובפרשת פסח שני אמר להם, עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם (במדבר ט-ח), וברש"י אשרי ילוד אשה שכל זמן שהיה רוצה היה מדבר עם השכינה ע"כ. ואם כן משה היה תמיד יחד עם השכינה, ואין חילוק אם הוא באהלו או נכנס אל הקודש. ונאמר עליו (שם כ-טז) וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים, וברש"י זה משה ע"כ. על כן עליו לא נאמר וכל 'אדם' לא יהיה באהל מועד וגו'.

אמנם יש לומר עוד רמז, במה שאמרו על משה נותן התורה, שעליו לא נאמר ואל יבוא בכל עת אל הקודש. ומתחלה נקדים מה שדברנו היום בפרקי אבות, בעובדא דרבי יהושע בן לוי איך נכנס חי בגן עדן (כתובות עז:). ואמרו שם דאזל אשכחיה לרבי שמעון בן יוחאי, אמר ליה אתה הוא בר ליואי, אמר ליה הן, אמר ליה נראתה קשת בימיך, אמר ליה הן, אם כן אי אתה בר ליואי. ומסיים עלה ולא היא, לא הואי מידי [לא נראה הקשת בימיו], אלא סבר לא אחזיק טיבותא לנפשאי ע"כ.

ובפנים יפות (פ' נח) כתב, דנראה מהגמרא, דעל ידי שבאמת לא נראתה הקשת בימיו, לפיכך זכה ליכנס חי בגן עדן, ולכן שאלו רבי שמעון אם נראתה הקשת בימיו. ולפי זה יש לפרש הכתוב (תהלים לב-ה) על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו. ואמרו חז"ל (ברכות ה.) לעת מצוא, זו מיתה, שנאמר (תהלים סח-כא) למות תוצאות. והוא שאמר הכתוב שלא ינצל אדם ממיתה, אלא אותו שהגין על דורו מן המבול, שלא

נראה קשת בימיו, וזהו רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו ע"כ. (וכן הוא בהפלאה כתובות שם).

*

אמנם יש להבין מהו הכוונה שאמר לו רבי שמעון 'אי אתה בר ליואי', הלא בודאי במציאות הוא בן לוי, והוי ליה למימר שאין הוא ראוי לכל זה. ויותר יש לדקדק, שקרא לו בר 'ליואי', שהלא שם לוי בתורה מתורגם גם כן לוי, ורק כשמדבר הכתוב בכהנים ולויים מתרגם 'ליואי', אבל כאן שרבי יהושע היה בן לוי, למה קרא אותו 'ליואי'.

ונראה דאיתא בגמרא (בבא בתרא עה.) עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק שנאמר (ישעיה ד-ה) וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה, ענן יומם ועשן ונוגה אש להבה לילה, כי על כל כבוד חופה, מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקב"ה חופה לפי כבודו. ואש בחופה למה, אמר רבי חנינא מלמד שכל אחד ואחד נכונה מחופתו של חבירו [חופתו של קטן מחופתו של חבירו הגדול הימנו], אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה ע"כ. הרי לנו כי אין הגן עדן כבית המדרש גדול אשר כל הצדיקים יכולים להסתובב שם יחד, אלא יש לכל אחד חופה מיוחד, ומי שאינו באותה מדריגה אינו יושב שם, ונכונה מחופתו של חבירו. ועיין בספר חסידים (סימן טז) שכתב אין ענוה לעולם הבא, ולא שום אדם יכול לכבד את חבירו ולומר שב אצלי, כי כל אחד ינוח על משכבו, ויבוא בשלום על המקום המוכן לו ע"כ.

ומעתה במחיצתו של רבי שמעון למעלה אי אפשר להכנס אלא מי שהוא במדריגתו. וכיון שצדקתו של רבי שמעון היתה גדולה כל כך שהגין על דורו שלא נראתה הקשת מימיו, על כן במחיצתו לא יוכל להסתובב רק מי שהוא במדה זו. ועל כן שאל את רבי יהושע בן לוי נראתה קשת בימיך, שאם נראה בימיו, אם כי אכתי יתכן שהוא צדיק מופלג, מכל מקום במחיצתו לא יוכל ליכנס, כי גם הצדיקים שיש להם חופות, כל אחד נכונה מחופתו של חבירו. ולכן כאשר השיבו רבי יהושע בן לוי הן, שנראתה הקשת בימיו, אמר לו רבי שמעון אם כן 'אי אתה בר ליואי', מלשון 'בני לוי' שפירושו 'בני חבורתו', אי אפשר לך

להיות בין הנהו חברתא להיות עמי יחד, כי זכותך לא הגיע לשהות במחיצתי.

*

והנה בגמרא (סנהדרין צח.) יש עוד עובדא שיש בה קשר בין רבי יהושע בן לוי עם רבי שמעון, דאיתא התם, רבי יהושע בן לוי אשכחיה לאליהו דהוה קאי אפתחא דמערתא דרבי שמעון בן יוחאי (כשהתחבא שם מהרומאים. יד רמ"ה), אמר ליה אתינא לעלמא דאתי, אמר ליה אם ירצה אדון הזה [שכינה היתה עמהם]. אמר רבי יהושע בן לוי שנים ראיתי וקול שלשה שמעתי (שנים ראיתי, הם רבי שמעון בן יוחאי שהיה במערה באותה שעה ואליהו, וקול שלשה הוא קול שניהם וקול השכינה. יד רמ"ה). אמר ליה אימת אתי משיח, אמר ליה זיל שייליה לדידיה וכו'. אזל לגביה אמר ליה שלום עליך רבי ומורי, אמר ליה שלום עליך בר ליואי. אמר ליה [רבי יהושע למשיח] לאימת אתי מר, אמר ליה היום. אתא לגבי אליהו אמר ליה מאי אמר לך, אמר ליה שלום עליך בר ליואי, אמר ליה אבטחך לך ולאבוך לעלמא דאתי [דאי לאו צדיקים גמורין אתם, לא הוה יהיב לך שלמא, ולא הוה מדכר שמייה דאבוך]. אמר ליה שקורי קא שקר בי, דאמר לי היום אתינא ולא אתא. אמר ליה הכי אמר לך, היום אם בקולו [של הקב"ה] תשמעו ע"כ.

ומסיום דברי הגמרא יתבאר מה שאומרים (בזמר אליהו הנביא למוצאי שבת), אשרי מי שראה פניו בחלום, אשרי מי שנתן לו שלום והחזיר לו שלום, ה' יברך את עמו בשלום. כי חוץ מהמעליותא שזוכה לראות פניו, יש עוד עדיפות במה שנתן לו שלום ו'החזיר לו שלום', כי אז מובטח לו שהוא בן עולם הבא, שאם לא כן לא הוה יהיב ליה שלמא, ויזכה כי 'ה' יברך את עמו בשלום', יבוא שלום ינחו על משכבותם.

והנה מה שאמר שנים ראיתי וקול שלשה שמעתי, יש לומר עוד, על פי מה דאיתא בתנא דבי אליהו (רבה פרק יח) על הפסוק שפכי כמים לבך נוכח פני ה' (איכה ב-ט),

מכאן אמרו כל תלמיד חכם שיושב בינו לבין עצמו וקורא ושונה, כביכול הקב"ה יושב כנגד וקורא ושונה עמו ע"כ. ובדברי יואל (פ' נשא קצד:) כתוב ועובדא ידענא בק"ז הגה"ק בעל ישמח משה זלה"ה, שפעם אחת בא אליו הרה"ק מליסקא זלה"ה ולא היה יכול להכנס לחדרו שהיה הפתח סגור מחוץ לדלת, ובתוך כך שמע מחדרו הקדוש איך שהוא לומד, ונשמע קולו ועוד קול אחד עמו. והיה הרה"ק מליסקא סבור שהוא לומד עם איש אחד. וכאשר פתח את הדלת לא ראה שום אדם זולתו, ותמה מאוד, ושאל אותו על כך שבהיות הפתח נעול נשמעו ב' קולות לומדים, והשיבו ק"ז זלה"ה וכי אינו ידוע לך מאמרם ז"ל כל תלמיד חכם שיושב בינו לבין עצמו וקורא ושונה כביכול הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו ע"כ. ולפי זה יש לומר כי מה שאמר שנים ראיתי, היינו שראה בהמערה רבי שמעון עם בנו רבי אלעזר, שהיו לומדים שם ביחד, וקול שלשה שמעתי, שזכו שהשכינה היתה עמהם ולמד עמהם ביחד.

*

וזהו הענין שמשה לא הוזהר באזהרת ולא יבא בכל עת אל הקודש. כי לומדי תורה שהם בחינת משה, משה שפיר קאמרת, לרמוז כי הם יכולים להמצא עם ה' יחד בכל עת, שאפילו אחד שיושב ושונה שכינה כנגדו, ומכל שכן כשהם שנים ויותר (אבות ג-ב).

והנה זהו רק בלומדי תורה בקדושה ובטהרה, וכמו שאמרו (יומא עב.) אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב (דברים ד-מד) וזאת התורה אשר שם משה, זכה [ללמוד לשמה ולקיימה] נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם מיתה. והיינו דאמר רבא דאומן לה סמא דחייא, דלא אומן לה סמא דמותא ע"כ. ועל כן אמר הכתוב ושמרתם את חקותי ואת משפטי (שזה כולל גם לימוד כמו שדרשו (רש"י דברים ד-ו) ושמרתם זו משנה) אשר יעשה אותם האדם. ואמר הכתוב שכל זה תהיה באופן של 'וחי בהם', שתהא תורתו סמא דחייא, ואז 'אני ה', כביכול אני גם כן אהיה שם, כי הזוכה ללמוד תורה לשמה שכינה כנגדו.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מנה"ר ר' חיים זאב שאהנבערגער הי"ו	מנה"ר ר' יעקב פרץ היללמאן הי"ו	מנה"ר ר' שלום קליין הי"ו	מנה"ר ר' לייבוש דרוממנער הי"ו	מנה"ר ר' חיים יודא פריעד הי"ו	מנה"ר ר' אברהם האפפמאן הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו באירוס בני למול טוב	כהכנס בנו לעול התורה והמצות	לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למול טוב	לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למול טוב	לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למול טוב	לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למול טוב